

Vesa Koivunen, apulaisjohtaja, Valtiontalouden tarkastusvirasto

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Lausuntopyyntöne 6.10.2020

Tarkastusvaliokunnan asiantuntijakuuleminen 15.10.2020

Asia: K 1/2020 vp Hallituksen vuosikertomus ja K 17/2020 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Teema: Riskienhallinnan parantaminen

Eduskunnan tarkastusvaliokunta on pyytänyt Valtiontalouden tarkastusvirastolta asiantuntijalausuntoa ja kutsunut asiantuntijakuulemiseen 15.10.2020 käsitellessään hallituksen vuoden 2019 vuosikertomusta (K 1/2020 vp) sekä Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomusta eduskunnalle valtion vuoden 2019 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta (K 17/2020 vp). Lausunnon ja asiantuntijakuulemisen teemana on riskienhallinnan parantaminen.

Hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 3, Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta, todetaan s. 58-59 (EK 43/2018 vp – K 19/2018 vp - TrVM 10/2018 vp): Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy välittömästi toimiin valtion riskienhallinnan parantamiseksi ja määrittelee vuoden 2020 loppuun mennessä valtioneuvostotasoiseen, hallinnonalatasoiseen ja virastotasoiseen riskienhallintaan yhteensopivat ja toimivat menettelytavat sekä määrittää asiassa vastuuministeriöt ja muut vastuusuhteet. Valiokunta on pyytänyt VTV:n asiantuntijaa kertomaan käsityksensä asiasta ja kannanoton toteutumisesta.

1 Hyvän asiantuntemuksen ja osaamisen omaava työryhmä on aloittanut kehittämistyön keväällä 2020

Valtiovarainministeriö asetti 21.4.2020 valtioneuvostotasoisista riskienhallintaa valmistelevan työryhmän, jonka toimikausi on 1.5.2020 - 31.12.2020. Työryhmän tavoitteena on määrittellä ja laatia kuvaus valtioneuvostotasoisesta, hallinnonalatasoisesta ja virastotasoisesta riskienhallinnasta. Työryhmän puheenjohtajana on valtioneuvoston apulaiscontroller.

Riippumattomuuden säilyttämiseksi tarkastusvirasto ei ole osallistunut asiantuntijana työryhmän työhön, mutta tarkastusvirastolla on edustaja sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan neuvottelukunnassa, joka ohjaa työryhmää ja jolle työryhmän edistymisestä on raportoitu. Lisäksi tarkastusvirasto on erikseen käynyt keskusteluja työn sisällöstä ja työn etenemistä työryhmän puheenjohtajan kanssa.

Tarkastusviraston näkemyksen mukaan työryhmällä on riittävä asiantuntemus ja osaaminen toimeksiantonsa toteuttamiseen.

Tarkastusvirasto haluaa tuoda esille joitakin näkökohtia ja asioita, jotka ovat tärkeitä valtiokokonaisuuden kattavan riskienhallinnan onnistumiselle, mutta joiden toteutumisesta ei kehittämistyön tässä vaiheessa vielä ole täyttä varmuutta.

2 Riskienhallinnan tulee olla valtioneuvostojohtoinen ja kokonaisvaltainen

Ei riitä, että riskienhallinta kattaa koko valtionhallinnon, jos kukin hallinnonala käy riskienhallintaprosessin läpi omalla tavallaan ja päätyy tuloksiin, jotka eivät ole yhteismitallisia muiden kanssa. On tärkeää, että kokonaisvaltaista riskienhallintaa johdetaan keskitetysti ja riskienhallintaprosessille asetetaan myös sitovia vaatimuksia, eikä pelkästään suosituksia.

Kansainvälisten parhaiden käytänteiden huomioiminen ja niistä oppiminen on hyvä olla osana riskienhallinnan kehittämistyötä.

Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan merkitys korostuu tässä ajassa. Toimintaympäristö muuttuu nopeasti ja asiat ja tilanteet ovat monitahoisesti ja laajasti yhteydessä toisiinsa. Tästä näkökulmasta työryhmän esityksessä mainittu suunnitelma kytkeä riskienhallinta hallitusohjelmaan ja sen tavoitteisiin voi olla ongelmallinen ja riskienhallinnan näkökulmasta liian kapea lähestymistapa.

Meneillään oleva COVID-19 -pandemia on osaltaan osoittanut tarpeen kokonaisvaltaiseen riskienhallintaan. Yksittäisen viraston tai hallinnonalan keinot ja virastopohjainen, kapea tilannekuva eivät riitä vastaamaan muuttuvan toimintaympäristön laaja-alaisiin ja nopeaa sekä yhteistä reagointia vaativiin riskeihin.

3 On keskityttävä olennaisimpiin riskeihin

Valtionhallinnossa tunnistetaan nykyisin suuri määrä eri tasoisia riskejä. Riskien tunnistaminen on edellytys sille, että riskiin voidaan kohdistaa riskienhallinnan toimenpiteitä. On otettava huomioon, että myös menetetty mahdollisuus on riski. On tärkeää, ettei kokonaisvaltainen riskienhallinta tukehdu suureen määrään yhteismitattomia riskejä, vaan prosessissa nousevat esiin oleelliset riskit.

Yhtenäisellä tietojenkäsittelyjärjestelmällä on suuri merkitys sekä työvälineenä että ohjausvälineenä tavoiteltaessa integroitua, kokonaisvaltaista riskienhallintaa ja olennaisimpien riskien tunnistamista.

Lisäksi on tärkeää, että olennaisimmille riskeillä määrätään riskienhallinnan käytäntöjen mukaisesti riskinomistaja eli henkilö tai taho, jolla on vastuu ja valtuudet hallita riskiä. Usein on myös tarpeen nimetä riskitoimenpiteiden vastuuhenkilö, joka seuraa tiettyä riskiä ja sen hallintaan liittyviä toimia käytännössä.

4 Riskienhallinnan tarpeeksi laaja osaaminen on varmistettava

On hyvä, että kokonaisvaltaista riskienhallintaa rakennetaan ainakin suurelta osin jo olemassa olevien prosessien varaan eikä luoda valtionhallinnon ja sen jo olemassa olevista prosesseista irrallaan olevaa järjestelmää. Mutta samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että varmistetaan riittävä riskienhallinnan osaaminen ja riittävä resurssointi.

Meneillään on haku valtioneuvoston controllerin tehtävään. Controllerilla tulee olemaan tärkeä rooli valtionhallinnon kokonaisvaltaisessa riskienhallinnassa ja sen valmistelussa.

5 On yleensä taloudellisempaa panostaa riskienhallintaan kuin reagoida jälkikäteen riskin jo realisoiduttua

Tarkastusviraston näemyksen mukaan kokonaisvaltainen riskienhallinta tehostaa resurssien käyttöä ja suuntaa tarvittavia toimenpiteitä taloudellisesti merkittävimpiin riskeihin. Kokonaisvaltainen riskienhallinta lisää läpinäkyvyyttä ja tuo oleelliset riskit päätöksentekijöiden tietoon. Tämä antaa paremmat mahdollisuudet toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen.

6 Paljon asioita jää jatkotyöstämiseen, jonka etenemistä on huolehdittava

Työryhmän nykyinen toimikausi päättyy 31.12.2020. Tämä merkitsee sitä, että paljon asioita jää vielä jatkossa työestetäväksi ja konkretisoitavaksi. Työryhmän toimeksiantoon sisältyy tehtävä valmistella tarvittavat ehdotukset jatkotyöksi. Kokonaisvaltaisen riskienhallinnan tuloksellinen toteuttaminen saattaa edellyttää myös uusien säännösten tai määräysten antamista, mitä työryhmä on jo pohtinut ja minkä yksityiskohtiin palattaneen jatkotyössä.

Työryhmän työ on edennyt hyvin ja siinä on otettu huomioon kokonaisvaltaisen riskienhallinnan periaatteet, mutta työ ei vielä ole niin pitkälle, että VTV voisi suoraan ottaa kantaa tai lausua arvionsa työn todennäköisestä lopputuloksesta. Mutta on tärkeää, että kehittämistyötä jatketaan edelleen vuonna 2021, jotta eduskunnan kannanoton vaatimukset saadaan täytettyä ja tarkoituksenmukainen ja kokonaisvaltainen riskienhallinta saadaan toteutettua.